ANALYSIS OF THE CONNOTATIVE AND DENOTATIVE MEANINGS OF THE TERM „ARICI" (HEDGEHOG) AS IT APPEARS IN THE ROMANIAN PHYTONYMY

Radu Drăgulescu

Assoc. Prof., PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Many of the romanian phytonyms are directly related to the hedgehog („arici"). In the folkloric creations of the Romanians this being has deep cosmological implications and direct contributions in Romanian mythology. Our paper aims to reveal an inventory, an interpretation and a statistic of romanian names of plants which implicates the word „arici", spread through the botanical terminology, a phenomenon which, as considered by E. Coşeriu is not enough highlighted (given that the individual speaker became creator of language / poetry whenever he named a flower. Botanical popular terminology has primarily a practical value, designating, distinguishing and categorizing elements of the plant kingdom within the given natural reign, but also has a high theoretical significance, especially for linguists, both by the ethimons to which they send back and by the metaphorical meanings the phytonims mostly have.

Keywords: romanian phytonyms, conotation, denotation, etnobothany, linguistics, hedgehog, arici

Am prezentat cu diverse ocazii strânsa legătură dintre om și lumea vegetală și resorturile ce stau la baza denominației și conotației în acest plan[1]. Etnobotanica reprezintă o sursă fertilă de informații pentru cercetări antropolingvistice, psihologice și psiholingvistice. Fitonimia dezvăluie preocupările, reprezentările și subconștientul afectiv ale poporului. La plante, ca și în cazul altor categorii, denumirile au fost sugerate oamenilor de așa-zisa *signatura rerum*, de tainicele caracteristici percepute în morfologia, cromatica, mirosul, gustul, gingăşia, robusteţea organelor speciilor vegetale. Alte fitonime au derivat din diversele proprietăţi ale plantelor, din ecologia şi corologia lor, fenologia lor, din relaţiile cu celelalte vieţuitoare. Faptul că ele au fost consemnate în diverse scrieri reprezintă un câştig atât pentru etnobotanica românească, cât şi pentru lingvistică.

Analiza noastră pornește de la colaborarea cu Constantin Drăgulescu, în vederea realizării *Dicționarului explicativ al fitonimelor românești*[2],care completează substanțial *Dicționarul* lui

[1] Radu Drăgulescu, *Stilistica denumirilor populare de plante*, în *Studii şi comunicări de etnologie*, Sibiu, 1998, p. 124-127, *Simbioza oikumen – lume vegetală în percepţia lui George Coşbuc* în *Studii şi comunicări de etnologie*, Sibiu 1999, p.109-122, *Simbolistica florii în poezia antumă a lui M. Eminescu*,în *Cercetări de limbă şi literatură*, Oradea, 2000, p. 375-380, *Mitopoetica*, Cluj-Napoca, *Editura Casa Carţii de Ştiinţă*, 2004, Constantin Drăgulescu, Radu Drăgulescu, *Contribuţii la cunoaşterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2000, Constantin Drăgulescu, Radu Drăgulescu, *Consideraţii asupra unor lexeme daco-geto-trace*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2014, *George Coşbuc. Lumile limbajului*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga", 2016 ș.a.

[2] Constantin Drăgulescu, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești,* Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga" din Sibiu, 2010.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

Al. Borza[3], ce cuprinde, pe lângă câteva mii de nume de plante maghiare, săseşti, germane, franţuzeşti, engleze, ruseşti, ucrainene, sârbeşti, bulgăreşti, turceşti, și 10.906 nume româneşti de plante pentru 2.095 specii. Prin publicarea *Dicţionarului explicativ al fitonimelor româneşti* și a *Dicționarului de fitonime românești*[4], Constantin Drăgulescu a ridicat numărul numelor româneşti de plante cunoscute la peste 22.000 fitonime cunoscute până în prezent, fitonime care aparţin unui număr de 3.227 specii de plante indigene şi exotice, spontane şi cultivate. La acestea se adaugă peste 4.300 termeni, reprezentând nume de soiuri şi 612 termeni care desemnează de părţi (organe) de plante. Astfel, fitonimia românească însumează, deocamdată, peste douăzeci și șase de mii de termeni.

Termenul „arici" provine din lat. *ericius*, dar putem avea în vedere și alb. *irik*. Este prezent în Pravila de la Govora[5]: „Cine va mânca lup, sau vulpe, sau câine, sau pisică, sau ariciu, sau pâlș, sau nevăstuică, sau veaveriță și ș'altele altele câte sânt necurate..., să se pocăiască" și la Pann, în *Povestea vorbei*, II, 125[6]: „Ariciul, cu meșteșug se prinde și vrabia cu meiu." În revista *Şezătoarea*[7], a lui Artur Gorovei, este menționat în câteva ghicitori: „Am un unchiaș mare, Cu-o sută de-araci la spinare" (IV, 43) sau „Merge paşa pe ulițe, Cu trei mii de sulițe" (I, 26; IV, 42). Cu forma diminutivală „aricel" apare la Ienăchiță Văcărescu[8]: „ Trei aricei fără mumă, I-am închis cu îngrijire, să n'aibă loc de ieșire."

În mitologia românească, ariciul este un animal cosmogonic, un acolit al divinității demiurgice, sfetnic al Fărtatului. Acesta nu știe cum să încăputeze pământul sub cer, pentru ca marginile lor să se potrivească. Conform unui tip de legende, albina îl învață cum să rezolve situația: prin încrețirea scoarței terestre, creând văile și munții (fie că acțiunea în sine o desfășoară Fărtatul, fie că o execută chiar ea).

Alt tip de legende ne prezintă albina ca fiind doar mesager al Demiurgului, ea mergând să ceară sfatul ariciului. Din orgoliu acesta refuză să colaboreze, dar este păcălit de albină care se preface că pleacă și, ascunsă, ascultă cum ariciul, vorbind singur, dezvăluie soluția necesară. Și în acest caz, albina ajută efectiv la încrețirea pământului. Blestemată de către arici să-și mănânce propria scârnă, este binecuvântată și declarată sfântă de către Fărtat, hotărând ca scârna ei să fie aliment sfânt, iar ea să producă și ceară pentru a-i oferi lumină omului.

În alte legende cosmogonice româneşti, Dumnezeu şi ajutorul său, ariciul – un „ghem ţepos" sau „un ghemotoc" de animal –, „urzesc" lumea cu ajutorul unui ghem de aţă. „Dumnezeu urzea[9] [lumea] pe după araci. Ariciul, care ajuta la urzit, ferindu-se de un araci, a scăpat ghemul mare; din această cauză pământul nu a ieşit neted, ci accidentat"[10].

Conform tradiției populare, diavolul nu se poate transforma în arici sau albină, fiind „slugi ale lui Dumnezeu"[11]. Dar adesea întâlnim o imagine ambiguă a ariciului, acesta ajungând să fie substituit diavolului. O legendă ne spune că inițial albina era albă. A fost trimisă de Dumnezeu la Diavol pentru a afla dacă e bine ca în univers să fie mai mulți sori. Albina se așază pe capul Diavolului și îi citește gândurile (fapt care amintește de legenda cosmogonică în care ea ascultă, ascunsă, opiniile ariciului). Drept răzbunare, Diavolul o lovește cu biciul și de aceea a devenit

[3] Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.
[4] Constantin Drăgulescu, *Dicționar de fitonime românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga" din Sibiu, 2014.
[5] *Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[6] *Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[7] *Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[8] DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[9] În viziunea poporului, această urzire a lumii nu este o figură de stil. El „ţese" lumea cu „două ghemuri, unul de urzeală şi altul de bătătură" (a se vedea nota următoare).
[10] Andrei Oisteanu, *Ordine si Haos. Mit si magie in cultura tradițională românească*, Polirom, 2013, iBooks, p. 312.
[11] Romulus Vulcănescu, *Mitologie română*, București, Editura Academiei, 1987, p. 312.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

vărgată (și filiformă la mijloc). Există, de asemenea, expresii precum „parcă i-a spus ariciul la ureche" sau „l-a îndemnat ariciul", animalul fiind echivalent dracului din expresii analoage[12]. Ispirescu[13] notează că „Flăcăiandrul... se furișă și de astădată, de intră în cămara fetelor, ca să asculte la sfatul lor. Par'că-i spusese ariciul la ureche, că are să se petreacă între ele ceva pentru dînsul." sau „Rămâind văduv,... îl îndemnă ariciul să se însoare de-a doua oară." Sunetul pe care îl produce ariciul este reprodus onomatopeic prin „pufnit, forcăit, forcotit". Într-o altă lucrare[14] am identificat un număr de 69 de fitonime românești create cu ajutorul termenului „drac" cf. gr. drákon „drac", lat. draco „dragon, balaur, şarpe". Dumitru Bejan[15] arăta că în fitonimia românească, din domeniul ființelor supra- (sau sub) naturale, ireale, termenul *drac* este constituentul lexical cel mai frecvent în formarea denumirilor populare românești de plante. Din păcate, autorul nu prezintă nicio dovadă în acest sens. De asemenea, face precizarea, cum că uneori e mai greu de explicat care este semnificația cuvântului *drac*. Din analiza noastră reiese, că plantele se numesc astfel, în primul rând, datorită aspectului lor, cu rare excepții, neplăcut sau pentru că au un miros neplăcut. Urmează, ca număr, denumirile provenite din calcuri sau etimologii populare, apoi speciile necomestibile. Ultimele două locuri sunt ocupate de fitonimele plantelor parazitare și cele ale căror explicații sunt de natură mitologică, religioasă etc. Cu siguranță, în denumirile populare românești de plante, etimonul latin al termenului drac nu este reprezentat în sensul său propriu. Oamenii din popor au trecut lexemul prin filtrul religios (nu neapărat creștin) sau mitologic.

Că numele ariciului are conotații cu încărcătură negativă o dovedește și desemnarea unei boli a viței de vie, atestată deja la Barcianu[16], „Ariciu pe butucii de viță de vie = der Brand an den Weinreben, a unei boli a cailor și vitelor: „Ariciul, la cai, vine din sudoare. Când calul asudă tare, stând loc, sudoarea curge pe picioare până la copită, acolo se strânge și, fiind foarte iute și sărată, intră prin pori împregiurul copitei, apoi se umflă piciorul la copită, pielea crapă și dă sânge, carnea se cangrenează. Ariciul, la vite cornute, Se face la iia picioarelor și la pântece, de'ntăiu ca o bolfușoară sau ca o nucă, apoi crește ca un pumn, legat de piele numai printr'o grosime de un deget; se vindecă lesne. Când la vite cornute se face ariciu la copite, ca la cai, e mai primejdios." sau „ Ariciu, la vite, este un fel de zgaibă, crescând de jos, lângă copită, ca un burete"[17]. În revista *Șezătoarea* (III, 145)[18], ariciul este descris ca fiind „ O boală de picioare... se face la vitele ce stau hojma în glod. Ariciul e o boală care trece de la sine, când vita își schimbă felul traiului, adecă, când din ploaie, din glod și din șură urîtă le trecem în grajduri curate." Mai mult decât atât, arici este denumită și afecțiune de care poate suferi omul, afecțiune numită și herpes, lichen, impetigo.

Tot arici se numește și un dans asemănător horei și unul comic în cadrul căruia unul dintre dansatori imită mișcările animalului, ceilalți participanți făcând haz.

Arici se numește și o împletitură țepoasă care împiedică animalele, oamenii sau automobilele să pătrundă într-o zonă interzisă și un construct antitanc sau antiblindate.

---

[12]DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[13]*Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[14] Radu Drăgulescu, *Linguistic considerations on romanian phytonyms created with the term drac „devil"*, in *Discourse as a form of multiculturalism in literature and communication*, Section: Language and Discourse, Târgu-Mureș, Editura Arhipelag XXI Press, 2015, p. 375-389, lucrarea poate fi consultată la http://www.upm.ro/ldmd/LDMD-03/Lds/Lds%2003%2039.pdf sau http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V2043/pdf, ambele accesate la 24 ianuarie 2017.
[15] Dumitru Bejan, *Nume românești de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991, p. 97.
[16]*Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[17]*Etymologicum magnum Romanie* apud DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.
[18]*Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

La fel se numesc materialele care agață, numite și scai și care se folosesc în industria încălțămintei și îmbrăcămintei.

Ustensilele abrazive de tipul bureților de vase sau periilor poartă același nume.

Un om ursuz, introvertit sau zgribulit de frig este denumit arici.

Am identificat 16 fitonime care implică albina, ele putând fi grupate, din punct de vedere lingvistic, în cel puţin cinci categorii:

Dintre fitonimele analizate, 9 sunt concentrate într-un termen unic.

Celelalte se compun din doi sau mai mulţi termeni. Dintre acestea, unul singur prezintă configurația substantiv în nominativ + prepoziție + altul în acuzativ (un atribut substantival prepozițional): *buruiană-de-arici*.

Trei s-au format prin hipotaxă (subordonare atributivă), prin alăturarea a două substantive, primul la nominativ, al doilea cu valoare de atribut genitival: *buretele-aricilor, capul-ariciului, floarea-ariciului*. Între acestea, termenii care constituie obiectul de studiu al lucrării noastre apar ca atribute substantivale.

Trei fitonime sunt compuse din două substantive, ambele în nominativ, cel de al doilea exprimând o caracteristică a plantei: *cactus-arici, fasole-arici, grâu-arici*.

În privința posibilității studierii semantice a nomenclaturilor, Simina Terian[19] consideră că „textemele realizează adeseori o reorganizare a opozițiilor echipolente din lexicul primar sub forma unor opoziții graduale și/sau privative".

Chiar dacă, la origine, multe dintre aceste configuraţii semantice au reprezentat metafore insolite, ele și-au pierdut, prin „repetare", orice valoare „poetică", devenind astfel expresii convenţionale[20].

În prezentarea și interpretarea fitonimelor am adoptat ortografia propusă de DOOM2, conform căruia se scriu cu cratimă substantivele compuse cu unitate semantică și gramaticală mai mică decât a celor scrise într-un cuvânt, eventual, cu articulare și flexiune și la primul element, având structura substantiv + prepoziție + substantiv, substantiv + substantiv în nominativ, substantiv (articulat) + substantiv în genitiv. De asemenea, DOOM2 prevede generalizarea scrierii cu cratimă a compuselor nesudate care denumesc specii distincte de plante[21]:

Arcior (plantă medicinală neidentificată): fitonim moldovenesc conținând un hiat, poate în loc de *aricior, cu referire la folosirea plantei contra ariciului (a se vedea arici) ori poate aceeaşi cu aricor.

Aricar *(Ceratocephalus testiculatus)*:a se vedea arici.

Aricel *(Echinops exaltatus, Eryngium planum)*: a se vedea arici.

Arici *(Datura stramonium, Echinops sphaerocephalus, Galium aparine)*: speciile au fructe prevăzute cu ţepi ori sunt plante spinoase. Muşchiul *Pogonatum urnigerum* se numeşte şi el arici(u) datorită frunzelor subulate, rigide. *Datura stramonium*are fructe care seamănă cu ariciul, dar a fost şi este şi un leac contra ariciului. *Echinops* este numit și rostogol, iar din *Etymologicum magnum Romanie*[22] aflăm că „Întrebaiu (Simeon Mangiuca) pe șase locuitori..., cum se chiamă acea plântă, la care ei răspunseră ‚ariciu', de oare-ce este învelită ca un ariciu și, dacă-i rupi coada, nu știi unde i-este capul."

[19] Simina-Maria Terian, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, Iași, Institutul European, 2015.
[20] Simina Terian, „Premise pentru o poetică a textemelor", in *EITM5*, Târgu Mureș http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part41.pdf.
[21]DOOM2, p LXX-LXXIII.
[22]*Apud* DLR, tom I (A-B), București, Editura Academiei 2010.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

Aricioaie *(Arum maculatum)*: s-a folosit în tratamentul ariciului şi al aricelii (inflamarea pielii cailor şi vitelor şi umflături la picioarele ierbivorelor).

Aricică *(Fagopyrum esculentum)*: formă derivată din haricică, harişcă cf. magh. háritska, haricska, săs. haritsch, ucr. hrecika.

Aricor *(Ceratocephalus testiculatus)*: formă alterată din aricar.

Borci(u) (*Datura stramonium*) de comparat cu corespondentul tc. boru çiçeği. Planta se numeşte şi arici, cornută, măr ghimpos, spin, are fructe ţepoaseşi de aceea C. Drăgulescu[23] trimite şi la rad. i.-e. *bher- bhor- „a fi ascuţit, vârf, colţ”sau fitonimul românesc provine din numele maghiar al plantei: bariska, baracsika.

Buretele-aricilor (*Lycoperdon echinatum*): cf.lat. boletus, gr. bolites „mănătarcă” din gr. „umflătură, bulgăre”,ciupercă piriformă acoperită de mici ace, comparată cu ariciul.

Buruiană-de-arici (*Pogonatum urnigerum*):posibil din rad. i.-e. *bher- „a creşte, a se umfla, a se ridica” v.ind. bhūrih „abundent, mult, tare”, ţig. burr „buruiană”. Din română scr., bg. burjan, rus. burian, magh. burján „buruiană”; maghiarii folosesc şi fitonimele hájaburján (*Anagallis arvensis*), férëkfarku burján (*Achillea collina*), hadiburján, essőburján (*Galinsoga parviflora*) ş.a. şi verbul burujánz „a creşte exuberant”. Frunzele subulate ale muşchiului sunt dispuse ca ţepii unui arici;s-a şi folosit contra ariciului/aricelii.

Cactus-arici *(Echinocactus spp., Echinopsis spp.)*: calc după numele ştiinţific care evidenţiază aspectul plantei. În română fitonimul cactus a putut fi împrumutat din franceză, germană ori direct din denumirea ştiinţifică, originea lui fiind greacă (káktos, o plantă spinoasă la Theophrast).

Capul-ariciului (*Echium rubrum, Sparganium ramosum*): specia *Echium rubrum* este ţepoasă; fructele de *Sparganium* arată ca nişte arici în miniatură (germanii le numesc Igelkolben). Subst. rom.cap ar putea fi prelatin, având în vedere că, pe lângă lat. caput, există v.ind. kaput, gr. kephalé, germ. Haupt ş.a. din rad. i.-e. *kap-ut, *kap-lo „cap”.

Echinacea *(Echinacea angustifolia, Echinacea purpurea)*: din numele ştiinţific*Echinacea* (< lat. echinus < gr. echinos „arici”, aluzie la aspectul inflorescenţelor), cf. şi fr. echinacéa. Termenul apare și în denumirea științifică a plantei numite ciorâng(an), ciorânglav, ciorânhlav, ciulungraf, ciornoglav*(Glycyrrhiza echinata)* ale cărei fructe sunt ţepoase, de unde numele echinata „ca ariciul”.

Fasole-arici (*Phaseolus multiflorus* actualmente *Phaseolus coccineus,Phaseolus vulgaris, Vicia faba*): există peste 400 de nume de soiuri de fasole, unul dintre ele numindu-se „arici” (poate în loc de araci)[24].

Floarea-ariciului (*Dacrymyces palmatus*): din lat. floris, florem; este impropriu numită floare fiindcă este o ciupercă minusculă (1-3 mm); ea „înfloreşte”/împodobeşte/colorează lemnul de molid fiind viu colorată (aurie, uscată portocalie); i s-a spus a ariciului, probabil, fiindcă seamănă cu umflăturile noduroase apărute pe lemnul viţei-de-vie (boală numită arici sau ariceală) ori, poate, s-a folosit la tratarea ariciului sau aricelii.

Grâu-arici *(Triticum compactam)*: o varietate de grâu cu spicul des.

Iezii-copiilor (fructele de *Datura stramonium)*: numite şi porci sau boii pruncilor deoarece copiii fac jucării din aceste fructe, înfigând în ele beţigaşe ce ţin loc de picioare, coarne şi gât şi realizând „iezi” (ied < lat. haedus), „oi”, „porci”, „boi” în miniatură. Fructe seamănă cu nişte

[23] Constantin Drăgulescu, *Dicţionarul explicativ al fitonimelor româneşti,* Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.
[24] Constantin Drăgulescu, *Dicţionarul explicativ al fitonimelor româneşti,* Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureş, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

arici şi se şi numesc aşa, ceea ce îl determină pe C. Drăgulescu[25] să facă trimitere la rad. i.-e. *eg'hi- „arici", frig. ezis, macedorom. iezur „arici".

Obținem, așadar, următorul tablou:

Plante denumite astfel după aspect	**Explicație mitologică, religioasă**	**Explicație medicinală**	**Termen livresc, calc, etimologie populară**
Aricar		*Arcior*	*Arcior*
Aricel		*Arici*	*Aricică*
Arici		*Aricioaie*	*Aricor*
Borciu		*Buruiană-de-arici*	*Borciu*
Buretele-aricilor		*Floarea-ariciului*	*Cactus-arici*
Buruiană-de-arici			*Echinacea*
Capul-ariciului			*Fasole-arici*
Grâu-arici			

Fitonimele sunt sugerate în special de aspectul fizic al plantelor, aproape la fel de multe au o explicație de natură strict lingvistică sau datorează denominația utilizării ca plante de leac în tratarea afecțiunilor ce poartă același nume. Surprinzător, nicio denumire populară de plante referitoare la arici nu are implicații conotative de natură mitologică sau religioasă, nici măcar decurgând din credințele și superstițiile românilor. Putem identifica una în mod indirect, și anume *iarba-fiarelor* (*Actaea spicata,Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria, Drosera rotundifolia, Hepatica nobilis, Verbena officinalis*), cu varianta *iarba fierului* (*Aconitum napellus,Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria, Sideritis montana, Verbena officinalis*). La români şi alte popoare (germani, maghiari, ruşi, ucraineeni, francezi etc.) aceste specii (cu excepția speciei *Hepatica nobilis*) sunt considerate miraculoase, deschid încuietori şi porţi de fier, zăbrele, cătuşe, ajută la scoaterea comorilor din pământ, apără pe purtătorul lor de sabie şi glonţ etc. Am precizat că specia *Hepatica nobilis* nu întră la această categorie, întrucât, în cazul ei și a multor altora, relația conotativă se stabilește cu fierea (< lat. fel, -lis), bila, planta având frunze de forma ficatului, de unde numele ştiinţific *Hepatica* şi cel germ. Leberkraut, Leberblume și corespondentul românesc *iarba-ficatului*,calc după fitonimul german amintit sau după cel maghiar májfü, la rândul lor adaptări ale numelui ştiinţific *Hepatica*. Și numele speciei *Cynanchum vincetoxicum,* iarba fierului/fiarelor îşi are originea în corespondentul *iarba-ferii/fierii* (*Cynanchum vincetoxicum* actualmente *Vincetoxicum hirundinaria, Drosera rotundifolia*): prima specie s-a utilizat împotriva otrăvirii, de unde şi lat. *Vincetoxicum* şi calcul fr. dompte venin, iar a doua în afecţiuni biliare/ale fierii.

În credințele poporului român este răspândită ideea conform căreia, pentru a face rost de iarba-fiarelor (plantă la care râvneau hoții, haiducii, ocnașii, apropiații acestora etc.), trebuia să încui sub lacăt pui de arici. Mama acestora ar fi adus în gură un fir din planta respectivă care ar fi deschis ca prin farmec lacătul. Doritorul trebuia să fie atent unde lasă aricioaica firul respectiv și și-l însușea. Mulți consideră că putea fi încorporat (prin tăierea pielii) în deget sau în palmă.

Odată cunoscut, lexicul botanic al unei zone folclorice reprezintă nu numai un tezaur lingvistic, ci și un document al trecutului populației locuitoare și al locurilor. Cunoaşterea tezaurului etnobotanic are o importanţă majoră pentru caracterizarea şi evaluarea ei, botanica populară fiind o componentă a foclorului dar şi a culturii, ştiinţei şi limbii unui popor. Pe lângă informaţii practice, privind folosirea plantelor în diverse scopuri, etnobotanica evidenţiază şi

[25]*Ibidem.*

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

aspecte rituale, magice, mitice, lingvistice, inclusiv dialectale. Studiul fitonimelor poate oferi indicii interesante despre originea termenilor şi despre istoria comunităţilor umane care folosesc aceste denumiri. Terminologia botanică populară are, în primul rând o valoare practică, desemnând, deosebind şi categorisind elementele regnului vegetal din cadrul natural dat, dar prezintă și o inestimabilă însemnătate teoretică, îndeosebi pentru lingviști, atât prin etimonurile la care trimit, cât și prin înțelesurile metaforice pe care le au cele mai multe fitonime.

BIBLIOGRAPHY

Bejan, Dumitru, *Nume româneşti de plante*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.

Bidu-Vrănceanu, A., Călărașu, C., Ionescu Ruxăndoiu, L., Mancaș, M., Pană Dindelegan, G., *Dicționar de Științe ale Limbii*, București, Editura Științifică, 1997; București, Editura Nemira, 2001, reeditat în 2005.

Borza, Al. *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R.S.R., 1968.

Butură, V., *Enciclopedie de etnobotanică românească*, București, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1979.

Butură, V., *Enciclopedie de etnobotanică românească II. Credinţe şi obiceiuri despre plante*, Paris, 1988.

Candrea, I. A., Adamescu, Gh., *Dicţionarul enciclopedic ilustrat „Cartea românească”*, București, Editura Cartea Românească, 1932.

Candrea, Ion-Aurel, *Iarba fiarelor. Studii de folclor. Din datinile şi credinţele poporului român*, studiu introductiv şi ediţie îngrijită de Al. Dobre, București, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, Academia Română, 2001.

Chivu, Gheorghe, *Dictionarium Valachico-Latinum. Primul dicționar al limbii române*, studiu introductiv, ediție, indici și glosar de Gh. Chivu, Editura Academiei Române, București, 2008.

Chivu, Gheorghe, *Nume de plante în Dictionarium valachico-latinum*, în *Limba română. Controverse, delimitări, noi ipoteze, Actele celui de al 9-lea Colocviu al Catedrei de limba română*, I, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010, p. 333-340.

Chivu, Gheorghe, *Nume de plante în texte românești vechi*, http://onomasticafelecan.ro/iconn2/proceedings/9_04_Chivu_Gheorghe_ICONN_2.pdf, accesat la 9 octombrie 2016.

Ciorănescu, Alexandru, *Dicționarul etimologic al limbii române*, București, 2002.

Coman, Mihai, *Mitologie populară românească*, vol. I, București, Editura Minerva, 1986.

Dicționarul etimologic al limbii române, I (A-B), București, Editura Academiei Române, 2010.

Dicționarul etimologic al limbii române, II (C-cizmă), București, Editura Academiei Române, 2015.

Dicționarul limbii române, (în XIX volume), București, Editura Academiei Române, 2010.

Drăgulescu, Constantin, *Dicționar de fitonime românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2014.

Drăgulescu, Constantin, *Dicționarul explicativ al fitonimelor românești,* Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, 2010.

Drăgulescu, Constantin, Radu Drăgulescu, *Contribuţii la cunoaşterea limbii geto-dacilor. Denumirile dacice de plante*, Sibiu, Editura Universităţii „Lucian Blaga”, 2000.

Drăgulescu, Constantin, Drăgulescu, Radu, 2014, *Considerații asupra unor lexeme daco-geto-trace*, Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)

Eliade, Mircea, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol I, Chișinău, Editura Universitas, 1994.
Gledhill, David, *The Names of Plants*, fourth edition, Cambridge University Press, 2008.
Gorovei, A., *Credinţe şi superstiţii ale poporului român*, Bucureşti. Editura Vestala, 2103.
Hasdeu, B.P., *Etymologicum Magnum Romaniae*, Bucureşti, 1894.
Marian, Simion Florea, *Botanica poporană română*, vol. I Suceava, Editura Mușatinii, 2008, vol. II-III, București, Editura Academiei Române, 2010.
Niculiță-Voronca, Elena, *Datinile și credinţele poporului român. Adunate și așezate în ordine mitologică*, 2 vol., București, Editura Saeculum Vizual, 2008.
Oișteanu, Andrei, *Sexualitate și societate. Istorie, religie și literatură*, Iași, Editura Polirom, 2016.
Oișteanu, Andrei, *Ordine și Haos. Mit și magie în cultura tradițională românească*, Iași, Editura Polirom, 2013.
Pamfile, Tudor, *Mitologia poporului român*, 2 vol., București, Editura Vestala, 2008.
Russu, I. I., *Etnogeneza românilor*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981.
Terian, Simina, „Premise pentru o poetică a textemelor", in *EITM5*, Târgu Mureș http://www.upm.ro/facultati_departamente/stiinte_litere/conferinte/situl_integrare_europeana/Lucrari5/IETM5_Part41.pdf.
Terian, Simina-Maria, *Textemele românești. O abordare din perspectiva lingvisticii integrale*, Iași, Institutul European, 2015.
Vinereanu, M., *Dicţionarul etimologic al limbii române pe baza cercetărilor de indo-europenistică*, București, Editura Alcor Edimpex, ed. a 2-a, 2009.
Vulcănescu, Romulus, *Mitologie română*, București, Editura Academiei, 1987.

Arhipelag XXI Press, Tîrgu Mureș, 2017, e-ISBN: 978-606-8624-01-3

BDD-V4057 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 07:07:28 UTC)